

Den Haag, 21 mei 2012

Aan het college van Burgemeester en Wethouders van Den Haag
Postbus 12600
2500 DJ Den Haag

Betreft: parkeergarage Lange Voorhout

Geacht college,

Naar aanleiding van een particulier initiatief, welke de realisatie van een parkeergarage onder het Lange Voorhout beoogt, wil de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken (AVN) haar overwegingen over dit plan kenbaar maken.

Bij het initiatief tot dit plan zijn onder andere betrokken een projectontwikkelaar, een ingenieursbureau en een bouwbedrijf. Deze hebben een tweetal workshops belegd, waarbij een groot aantal partijen zijn uitgenodigd, welke verschillende belangen voorstaan. Deze workshops stonden onder voorzitterschap van de heer K. Rijnboutt. Eerder al was de Spaanse architect Joan Busquets gevraagd om een voorontwerp te maken voor een ondergrondse parkeervoorziening. Deze heeft verschillende locaties als mogelijke optie voor de bouw van een parkeergarage onderzocht en uitgebreid toegelicht tegen de historische achtergrond van het betreffende gebied.

Na de eerste workshop op 23 februari 2012 bleven slechts twee opties over, welke op dat moment haalbaar werden geacht, te weten de aanleg van een ondergrondse garage ter plaatse van:

- A. De korte poot van het Lange Voorhout
- B. Het Tournooiveld.

Direct binnen de 'footprint' van de garage op locatie A. staan 71 lindes, welke allemaal in de lijst van Haagse monumentale bomen zijn opgenomen.

Op locatie B. staan acht fraaie paardekastanjes en vier acacia's; deze bomen staan niet op de lijst van monumentale bomen.

Voor realisatie van de bouw van de garage moeten de bomen, die op de betreffende locatie staan, gedurende de bouw verplant worden en na de bouw op dezelfde locatie worden herplant. Hierbij gaf de voorzitter duidelijk aan: "Als de bomen niet verplantbaar zijn, dan zal het project niet doorgaan."

Om de mogelijkheden van een verplanting te onderzoeken is het boomverzorgingsbedrijf Bomenservice International (BSI) ingehuurd. Dit bedrijf gaf toen aan dat het onderzoek met name gericht zal zijn op de haalbaarheid van een succesvolle verplanting.

De resultaten van dit haalbaarheidsonderzoek zijn tijdens de tweede workshop op 7 mei 2012 uitgebreid besproken. Tijdens deze workshop werd ook aangegeven dat locatie B. afvalt in verband met veronderstelde te grote risico's voor de bebouwing, zoals de Koninklijke Schouwburg. Ook het tweemaal verplanten van de acht kastanjes wordt ontraden in verband met de heersende kastanje bloedingsziekte. Aldus bleef alleen locatie A. over ter bespreking.

Historie van het Lange Voorhout.

Al eeuwenlang bepalen het Lange Voorhout en de Lange Vijverberg de sfeer en het aanzien van de Haagse binnenstad. Het Lange Voorhout wordt wel gezien als de mooiste laan van Europa. In 1536 gaf keizer Karel de Vijfde opdracht om lindes te planten op het Lange Voorhout. Niet verwonderlijk dat in 1963 het Lange Voorhout als eerste locatie in Nederland werd benoemd tot beschermd stadsgezicht, dit mede dankzij het waardevolle bomenensemble. Op 20 oktober 1997 is bij raadsbesluit vastgesteld dat alle bomen op het Lange Voorhout de status van monumentale boom dragen. Het totale bomenbestand bestaat nu uit 325 Hollandse lindes, 5 paardekastanjes, 2 rode kastanjes en 6 Hollandse iepen, variërend in leeftijd van 50 tot ruim 200 jaar.

Huidige situatie van het Lange Voorhout: locatie A.

Voor de realisatie van een parkeergarage zullen minimaal 71 lindes verwijderd moeten worden. Dit betreft voornamelijk een groep van 60 lindes, welke in drie rijen staan in het middendeel van de korte poot van het Lange Voorhout, ruwweg tussen de Amerikaanse ambassade en bodega De Posthoorn. Daarnaast valt ook nog een groep van 11 lindes ter hoogte van hotel Des Indes binnen het projectgebied. Het merendeel van deze 71 bomen is kort na de Tweede Wereldoorlog aangeplant en heeft een geschatte leeftijd van 70 jaar. Verder staan er acht bomen met een leeftijd van 100 – 200 jaar en vijf recentelijk vervangen bomen met een leeftijd van 20- 30 jaar.

Omdat de vitaliteit van een groot deel van het bomenbestand aan het Lange Voorhout de laatste decennia steeds verder afnam, is in 2007/2008 een ingrijpende en kostbare bodemverbetering toegepast. Hierbij is gebruik gemaakt van de zogenaamde watershell-methode, waarbij een constructie is aangebracht, die de (verkeers) druk op de wortels opvangt. Deze terugval in vitaliteit werd voornamelijk veroorzaakt door de intensieve gebruiksdruk en belasting door markten, kermis, tentoonstellingen, paardenmarkten en evenementen. Deze noodzakelijke ingreep heeft een verdere aftakeling van de bomen kunnen voorkomen en zij profiteren inmiddels van de groei-impuls. Maar ondanks deze positieve ontwikkeling is er bij deze bomen nog steeds sprake van een kwetsbare situatie.

Het BSI onderzoeksrapport.

Door BSI is een verplantbaarheidsonderzoek gedaan bij de lindes op het Lange Voorhout, locatie A.

In het rapport benoemt BSI een aantal verplanttechnische randvoorwaarden zoals:

- De bomen dienen minimaal twee jaar te worden voorbereid d.m.v. rondgraven en bemesten van de individuele kluiten.
- Hierbij wordt een nieuwe kluit gevormd van 6 x de stamdiameter; bij de meeste bomen geeft dit een kluitdiameter van 3 meter.
- Na het uitgraven van de boom met kluit worden de bomen naar een tijdelijk depot getransporteerd en daar opgeplant gedurende de bouw van de garage. Het Malieveld wordt als optie voor het depot genoemd.
- Na circa twee jaar of langer, wanneer de garage is aangelegd, worden de bomen weer herplant op het Lange Voorhout, maar nu op het dak van de garage met een gronddekking van 2,5 meter.

In de samenvatting wordt aangegeven dat:

- de meeste bomen in een redelijke tot goede conditie verkeren
- acht bomen om verschillende redenen niet verplantbaar zijn

- de beworteling is waargenomen tot een diepte van 150-170 cm.
- het grondwater zich bevindt op een diepte van 270 cm.
- BSI bij verplanting een slagingspercentage van 95 % verwacht – hierbij worden diverse BSI projecten op andere plaatsen als referenties genoemd.

Analyse

Ondanks een voorgenomen zorgvuldige voorbereiding en uitvoering van de verplantingen, zijn er volgens de AVN grote twijfels over de haalbaarheid van een succesvolle verplanting.

- Zo blijkt uit het rapport dat de beworteling in de drie rijen tussen de bomen heel summier is. De meeste goede beworteling heeft zich nu onder de watershells ontwikkeld. Bij de voorgestelde verplanting wordt een kluitdiameter van 3 meter toegepast. Dus de kwetsbare lindes zijn juist sinds kort aan het reageren op de bodemverbetering onder de watershells, door hier een goed wortelpakket te vormen, welke bij de verplanting weer verloren zal gaan. Dit betekent een belangrijk verlies voor de vitaliteit van de bomen.
- De verplantkluit van 3 meter voor dergelijke hoge bomen is relatief klein; dit heeft een beperkte stabiliteit tot gevolg op de tijdelijke standplaats en een negatieve invloed op de hergroei.
- Een voorbereidingstijd van twee jaar is te krap; minimaal drie jaar is noodzakelijk omdat het hier oude bomen betreft.
- BSI meldt dat beworteling is aangetroffen tot maximaal 1.70 meter diepte; volgens de bomendeskundigen van de gemeente zit op meerdere plaatsen de beworteling wel tot aan het grondwater op 2.70 meter diepte. Dit heeft negatieve consequenties voor de voorgestelde hijsmethode van de bomen met alle risico's vandien.
- BSI geeft aan dat lindes in het algemeen een goed regeneratief vermogen hebben. Hiermee zijn echter wisselende ervaringen en hangt van veel factoren af. Vooral bij oudere lindes valt het regeneratievermogen heel vaak tegen. Zeker bij de kwetsbare lindes van het Lange Voorhout mag men hier geen hoge verwachtingen van hebben, en zijn de risico's niet in te schatten maar zeker groot.
- Ook de aanplant van bomen op een parkeerdek impliceert een onzekere factor. Zo blijkt de aanplant van jonge, gezonde lindes op de parkeergarage onder het Plein na 30 jaar nog steeds een beperkte groei op te leveren.
- Verder kan het tweemaal verplanten van de lindes binnen twee of drie jaar als een extra negatieve factor worden gezien. De bomen hebben immers tweemaal te maken met de belastende verplantings-ingreep.
- De als voorbeelden aangegeven referentieprojecten zijn niet representatief voor de situatie Lange Voorhout. Er is hier namelijk sprake van een unieke situatie door de combinatie van factoren, die niet eerder in Nederland is voorgekomen, te weten:

1. het betreft hier oude bomen,
2. deze bomen zijn van de soort linde, welke vaak een verminderd regeneratief vermogen hebben
3. er is hier sprake van tweemaal verplanten binnen een beperkte tijd
4. herplant vindt plaats op een parkeergarage.

Conclusie en aanbeveling

De AVN meent dat bij deze verplantingen te veel onvoorziene risico's zullen meespelen, die bij deze monumentale bomen en op deze historische plaats onacceptabel zijn.

In feite betreft deze boomverplanting een experimenteel project met ongewisse afloop.

De moderne boomverplantingsmethoden geven inderdaad meer mogelijkheden tot succesvolle verplantingen. Daarin heeft BSI gelijk, maar dat wil niet zeggen dat omdat het kan het ook vanzelf met goede afloop geschiedt. Een risico analyse heeft altijd onzekerheden in zich omdat het vaak

prognoses zijn. Daarom moeten afwegingen worden gemaakt met objectieve, maar ook met subjectieve factoren. In dit geval, met deze bomen en op deze plaats, zijn de risico's te groot. Daar komt nog bij dat volgens opgave van BSI tenminste acht bomen al niet verplantbaar zijn. De belofte van de voorzitter dat het project alleen doorgaat indien de bomen verplantbaar zijn, wordt hierdoor al geweld aangedaan.

Indien er ondanks dit betoog nog twijfels mochten zijn bij het college, dan geeft de AVN in overweging een 'second opinion' te laten uitvoeren, zij het door een volstrekt onafhankelijke instantie.

In het ambtenaren apparaat van uw gemeente is overigens ook veel specifiek lokale deskundigheid aanwezig over de mogelijkheden tot verplantbaarheid van deze bomen op deze plaats. Meerdere plannen omtrent aanleg van een ondergrondse parkeergarage op het Lange Voorhout hebben zich in het verleden al voorgedaan, maar geen is er ooit tot uitvoering gekomen.

Alhoewel de noodzaak van een ondergrondse parkeervoorziening op deze locatie tijdens de workshops discutabel bleek, beperkt de AVN zich in dit schrijven tot de aspecten met betrekking tot de bomen.

Hoogachtend,
F. Prillewitz - voorzitter

A. de Ruiters – secretaris

Cc : Gemeenteraad